La Bòbila

L'H Confidencial

Butlletí del "Club de Lectura" de novel.la negra de la Biblioteca la Bòbila Núm. 9

IL GIALLO

la novel·la policíaca italiana

Quan ja ens pensàvem que la literatura italiana del segle XX s'acabava amb Pavese, Moravia i Sciascia, l'aparició i èxit d'*El nom de la rosa* d'Umberto Eco el 1980 va fer que els nostres editors giressin la mirada cap a Itàlia. Es va desfermar, llavors, un autèntic allau de traducció i publicació de bona narrativa italiana, del qual en va ser responsable en bona mesura Jordi Herralde i l'editorial Anagrama.

Noms com Italo Calvino, Antonio Tabucchi, Francesca Duranti, Daniele Del Giudice, Gesualdo Bufalino, Giorgio Manganelli, Gianni Celati, Dacia Maraini, Giuseppe Pontiggia... ens van ajudar a omplir el buit de coneixement que teniem d'una de les literatures més interessants de la segona meitat del segle XX.

Pel que fa al *giallo*, la novel·la policíaca que a Itàlia va prendre el nom del color groc de les cobertes de la primera col·lecció del gènere que s'hi va publicar —"Giallo Mondadori"—, no vem tenir tanta sort. Ens va arribar l'obra político-policíaca de Leonardo Sciascia, alguns títols de Scerbanenco i de Fruttero & Lucentini, el clàssic de Carlo Emilio Gadda *Quell merdé hurrible de via Merulana...* i poca cosa més.

Potser els nostres editors es van prendre massa al peu de la lletra les paraules de cloenda de Sciascia a *El dia de l'òliba* (1961): *"Perquè a Itàlia, ja se sap, no es pot fer broma ni amb capellans ni amb policies: i imagineu-vos si, en lloc de fer-ne broma, en vols parlar de debó. Els Estats Units d'Amèrica poden tenir, a la narrativa i als films, generals imbècils, jutges corruptes i policies canalles. També Anglaterra, França (almenys fins avui), Suècia i més llocs. Itàlia no n'ha tingut, no en té, no en tindrà mai".*

I, de fet, així va ser a l'Itàlia feixista, en la que el règim de Mussolini va prohibir aquest tipus de literatura i l'escriptor i teòric de la novel·la policíaca Augusto de Angelis va morir el 1944 a la presó. Així va ser també en la corrupta Itàlia de la Democracia Cristiana, convertida en bastió europeu de la CIA per assegurar que l'esquerra democràtica —els comunistes del PCI— no arribés mai al govern de la República, i on la conxorxa del Vaticà, la màfia, el poder polític i l'econòmic superava qualsevol ficció criminal.

Des dels anys vuitanta, però, ha fet esclat una nova generació d'escriptos policíacs que aquí eren desconeguts.

Autors com Pino Cacucci (1954), escriptor poc convencional que ambienta les seves obres a Mèxic, els EUA, Espanya o en qualsevol racó d'Itàlia i títols tan atractius com *Outland rock* (1988), *Puerto Escondido* (1990) sobre l'assassinat d'un policia per part dels seus col·legues en una comisaria, *San Isidro Futbol* (1991), *La polvere del Messico* (1992), *Fosfora e altre sventure* (1997) o *Demasiado corazón* (1999).

Carlo Lucarelli (1960), amb dues línies narratives obertes. L'una protagonitzada per De Luca, ambientada entre 1936 i 1948. L'altra, de la qual ja s'ha traduït a Espanya *Almost blue* (1997), protagonitzada per la jove inspectora de Bolonia Grazia Negro a la cacera d'un assassí en sèrie amb l'ajuda del jove cec Simone.

Finalment l'arribada d'Andrea Camilleri i el seu comissari Montalbano, ha representat el detonant per començar-se a mirar el *giallo* amb nous ulls.

Atenció a la novel·la policíaca italiana, **il giallo**!

BIBLIOTECA LA BÒBILA L'Hospitalet / Esplugues

Diputació de Barcelona
Xarxa de biblioteques
1253983850

una mica d'historia del "giallo" italià

"Sembla mentida que Itàlia, la terra de la Màfia per excel·lència i el país de l'operació Mans netes, no gaudís d'una novel·la policíaca de qualitat fins ben entrada la dècada dels seixanta, quan surten a la llum les obres de Franco Enna i Giorgio Scerbanenco. És més, no és fins a finals dels anys vuitanta que les novel·les policíaques italianes prendran consciència d'identitat. No obstant, va ser amb el feixisme quan, malgrat la censura, van aparèixer les primeres col·leccions especialitzades.

Milà trobarà en Giorgio Scerbanenco el creador del primer gran personatge detectivesc italià: Duca Lamberti, un metge expedientat pel Col·legi per un cas d'eutanàsia. Paral·lelament, Franco Enna esdevindria el *giallista* italià més prolífic de la història, després de publicar prop de 150 obres, moltes d'elles firmades amb pseudònims estrangers.

Per buscar els orígens de la novel·la policíaca italiana ens hem de remuntar, però, a finals dels segle XIX i principis del XX. Francesco Mastriani amb *Il mio cadavere* (1853), Salvatore Di Giacomo amb *Pippa e Boccale* (1893), i Matilde Serao amb *Il delitto di via Chiatamone* (1908) i *La mano tagliata* (1912) van ser els encarregats d'obrir l'entrada del gènere policíac a Itàlia. Però cap dels tres no va trobar un digne successor fins a l'aparició del gran Attilio Veraldi (un dels premis actuals de més prestigi en el món del *giallo* porta el seu nom i reconeix la millor obra italiana d'aquest gènere que tingui com a escenari la ciutat de Nàpols).

Durant els prop de cinquanta anys de buit que van des de la publicació de les obres de Serao a les de Veraldi, més concretament el 1929, es va crear la famosa col·lecció *Gialli Mondadori*. El seu primer títol va ser *L'estranya mort del senyor Benson*, de S.S. Van Dine, mentre que el primer *giallo* d'un autor italià publicat per l'editorial va ser *Il sette bello* (1931), obra del periodista, novel·lista i comediògraf Alessandro Varaldo. El seu comissari Bonichi, més conegut com sor Ascanio, esdevindrà l'arquetipus del policia senzill però infal·lible a l'hora de resoldre els seus casos, que generalment freguen el paranormal.

REGLES RÍGIDES

Però el buit de prop de cinquanta anys de què parlàvem només va afectar la producció pròpia de *gialli*: mentre les obres autòctones escassejaven, les traduccions de les novel·les policíaques d'autors estrangers feien furor a Itàlia durant els anys del feixisme. Fins al punt que davant de l'èxit d'aquest tipus de literatura, el ministeri feixista de la Cultura Popular va decidir imposar una sèrie de rígides regles als *giallisti* que publicaven la seva obra al país: l'assassí no podia de cap de les maneres ser italià i a més a més no podia mai fugir del pes de la llei sota cap circumstància.

El 1941, el ministeri de la Cultura Popular va continuar la seva croada particular. Després de la detenció de dos estudiants acusats d'atracament que per defensar-se van al·legar que s'havien inspirat en un conegut *giallo*, el ministeri declarava fora de la llei totes les novel·les policíaques. Els *gialli* tornarien a les llibreries només després de la fi de la Segona Guerra Mundial.

En l'actualitat el *giallo* està vivint una època daurada a Itàlia, on Bolonya, Milà i Nàpols ostenten el monopoli de la novel·la policíaca. A tots els noms apareguts en aquest reportatge hi hauríem de sumar els de tants i tants d'altres escriptors italians d'altres regions que no són l'Emilia-Romanya. Des d'autors emergents en els darrers deu anys com Santo Piazzese, Nicoletta Valorani, Laura Grimaldi, Barbara Garlaschelli, Elena Stancanelli, Alda Teodorani i Simona Vinci, fins a escriptors ja reconeguts com Andrea Camilleri, sense oblidar l'obra de Giampaolo Simi, Michele Monina, Massimiliano Governi, Piero Colaprico, Ivan Della Mea, Giuseppe Genna, Michele Serio, Maurizio Braucci, Sandro Onofri... i tants i tants altres.

D'autors italians de *gialli* n'hi ha per escollir. Ara només fa falta començar a llegir. L'emoció, la intriga, el misteri i la sang hi estan garantits".

Lourdes Dominguez, *Avui*
11 de novembre de 1999.

il giallo a la bòbila

- Pino Cacucci. ***Demasiado corazón***. Milano: Feltrinelli, 1999.

'Avenida Revolución traboccava di turisti giornalieri, orde di individui che passavano il confine, si accalcavano tra le bancarelle con ricordini appositamente creati per loro, riempivano i bar e le discoteche, lanciavano qualche urlo imitando i cantanti di turno, compravano un sombrero che nessun messicano si sarebbe mai messo in testa, e tornavano a casa, dove avrebbero raccontato di "essere stati in Messico". Leandro e Toribio vagavano senza chiedersi perché fossero finiti lì. Bevvero una birra nel Long Bar, quello che vanta il bancone più lungo del mondo, e di conseguenza il record dei gringo ubriachi messi in fila uno accanto all'altro per centosessanta metri di seguito; uscirono mescolandosi alla folla, ma nessuno dei due trovava niente da dire all'altro."

- Pino Cacucci. ***Outland Rock: cinco "thrillers" furibundos***. Barcelona: Seix Barral, 1989.

"*Outland Rock* es una obra descubierta por Federico Fellini, que la adquirió casualmente en una librería de Roma y, cautivado por su lectura, se puso inmediatamente en contacto con el autor. En palabras del propio Fellini, se trata de "un escritor de cuya carencia en Italia me había siempre lamentado. Un escritor que, en cierto modo, se hallara en la línea de Chandler o Hammett, compañeros para mí en tantas horas y épocas... Me han atrapado inmediatamente los personajes y las situaciones relatados con el estilo de quien sabe despertar la atención del lector. Y, además, experimentaba la satisfacción de ver que, si bien sus orígenes saltan a la vista, es un escritor que a través de estilos típicamente anglosajones sabe contar historias de Bolonia... Lo que al cabo me ha seducido plenamente es la extraordinaria habilidad artesanal empleada en la construcción del relato y la energía con que Cacucci desarrolla la peripecia. En suma, es alguien que sabe lo que hace, y yo tengo mucho respeto por quien sabe lo que hace, sobre todo si lo hace con tanta fuerza e incluso con tanta modestia. En realidad, Cacucci no ha querido presentarse como literato sino sólo como narrador: aspira a entretener y lo logra de inmediato, desde las primeras diez líneas."

- Andrea Camilleri. ***Un mes con Montalbano***. Barcelona: Emecé, 1999.
  Andrea Camilleri. ***Un mes amb Montalbano***. Barcelona: Ed. 62, 1999.

"*Un mes con Montalbano* consta de treinta casos que Montalbano debe resolver, cada uno de los cuales nos revela una faceta diferente de este policía tan peculiar. El abanico de delitos es amplio. Premeditados, pasionales, financieros, mafiosos, políticos, y han sido cometidos por todo tipo de sujetos, jóvenes o adultos, hombres o mujeres, ignorantes o cultos. Algunos ocurrieron al inicio de su carrera, cuando Salvo aún creía en el poder de la justicia por encima de todo, otros demuestran que, en ocasiones, la inteligencia humana no es suficiente para comprender los móviles de un crimen. Una fina ironía y, sorprendentemente, una gran capacidad de compasión pueden ser igual de importantes para llegar a la verdad. Enmarcada sin duda en la tradición de la gran narrativa siciliana, la escritura de Camilleri es también un homenaje a Sicilia, a su gente dura, terca, de pocas palabras, pero a la vez apasionada y con un gran amor por su tierra. Ellos son los habitantes de Vigàta y Camilleri los retrata como sólo un siciliano de pura cepa puede hacerlo."

- Andrea Camilleri. ***El perro de terracota***. Barcelona: Emecé, 1999.

"Diversas tramas surcan las páginas de este libro. Un robo absurdo en un supermercado, el encarcelamiento un tanto estrambótico de un capo de la mafia, un asesinato cometido durante la Segunda Guerra Mundial. Sin embargo, a pesar de la firme determinación con que Montalbano afronta la resolución de estos casos, su auténtica pasión es descifrar el contenido simbólico que encierran. "Todo crimen conlleva un mensaje, la cuestión es conocer el código de quien lo ha escrito", le recuerda un excéntrico sacerdote al comisario. Así, el principal protagonista de esta novela es su particular forma de concebir el mundo".

- Andrea Camilleri. ***La voz del violín***. Barcelona: Emecé, 2000.

"La aparente paz siciliana se ve truncada por el asesinato de una extraña. Una joven hermosa, mujer de un médico boloñés, aparece muerta en el chalet de ambos. Pocas pertenencias la acompañaban en la escena del crimen, aparte de un misterioso violín guardado en su estuche. Su bolsa de joyas se ha esfumado y todas las miradas se centran en un pariente desequilibrado que ha desaparecido la misma noche del crimen. Montalbano, con su parsimonia habitual, inicia la investigación. No cree a nadie, no se fía de nadie. Tras la muerte del sospechoso, sus superiores dan por cerrado el caso, pero él, ni hablar. Transitando los límites de la legalidad, como es su costumbre, Montalbano ha de relacionarse y pactar con los elementos más indeseables y abyectos del hampa, iniciando un viaje a lo más oscuro del alma humana, en el fondo, su territorio predilecto".

- Giuseppe Ferrandino. ***Pericle el Negro***. Barcelona: Mondadori, 2000.

"Una novela donde no se hace ningún análisis sociológico, pero leerla es un puñetazo bien asestado en medio del estómago"

L'Unità

"Ferrandino es un Ellroy napolitano"

Carlo Lucarelli, autor de *Almost Blue*

"Una novela bella, con personajes vigorosos, seductora en su gramática elemental de los sentimientos"

- Laura Grimaldi. ***El miedo***. Barcelona: Thassàlia, 1996.

"*El miedo* es la dramática historia de una familia dominada por un padre omnipotente y en la que, a pesar de la aparente independencia de sus miembros, en realidad están prisioneros los unos de los otros. Desde el abogado Contaldo, déspota y manipulador, hasta Genio, el hijo menor preso de una extraña neurosis y que la familia oculta como un monstruo vergonzoso, pasando por la madre sumisa, la criada y amante despechada del amo, la hija rebelde y el consentido marido de ésta constituyen un retablo de personajes cuyas vidas convergen hacia la tragedia.
El miedo es una novela de gran tensión que disecciona la institución familiar y que muestra los daños que puede causar y los dolores que pueden infligir. La obra no trata de la violencia explícita sino del tormento lento e insomne del miedo que corroe la conciencia y que inspira cada gesto, cada decisión, cada estremecimiento. Es un miedo que pasa por la sospecha y la culpa y que estalla de repente, lacerante y definitivo como la muerte".

- Carlo Lucarelli. ***Almost blue***. Barcelona: Grijalbo Mondadori, 1999.

"Nadie quiere admitirlo, pero hay un asesino múltiple en Bolonia: es la Iguana, que asume la identidad de su última víctima para escapar a las "campanas del infierno" que repican en sus oídos. Grazia, una joven inspectora, ha de encontrarle, y para ello deberá contar son su intuición y con la ayuda de Siomne, un chico ciego cuya única compañía es la versión de "Almost blue" interpretada por Chet Baker".

- Leonardo Sciascia. ***El cavaller i la mort***. Barcelona: Ed. 62, 1990.

"El protagonista d'aquesta novel·la és un comissari de policia, que coneixem només sota el nom de Vice: substitut, potser, de qualsevol cosa que de fet no és, suplent d'una realitat ja desapareguda, o dilatada fins a esdevenir irreal, com és ara la moneda en temps d'inflació. A la ment del Vice, molt malalt, sembla desenvolupar-se la història que llegim: història d'una targeta amenaçadora i misteriosa intercanviada entre dos poderosos en un dinar, intercanvi al qual segueix immediatament un assassinat d'un dels dos i que desencadena les investigacions de la policia sobre l'altre, encaminades per la voluntat de justificar-lo. Però allò que es desprèn en realitat de la targeta intercanviada no és solament un delicte: tota una associació subversiva, els *fills del vuitanta-nou*, ha nascut probablement en aquell mateix instant i a partir d'aleshores no pot fer altra cosa que inundar la realitat, com un últim miratge de sang i alhora com una befa a les celebracions per l'aniversari de la Revolució francesa."

- Leonardo Sciascia. ***Una historia sencilla***. Barcelona: Tusquets, 1990.

"Esta **historia sencilla** es, en realidad, una historia complicadísima pese a su brevedad, una novela policíaca siciliana con fondo de mafia y droga, aunque jamás se nombre ni a la una ni a la otra. Todo empieza con una llamada telefónica a la policía comunicándole el aparente suicidio de una persona. A partir de ese momento, de repente, la historia va creciendo, se dilata, se embrolla sin dejarnos ni un instante de reflexión. Ante la proliferación de los hechos, no sólo nosotros, los lectores, sino también el único personaje —el inspector— que en la novela busca la verdad, nos vemos llevados a activar nuestros reflejos en el mínimo tiempo posible, tiempo que puede reducirse, como en una de las más memorables escenas de la novela, a una fracción de segundo. Este es tal vez el riesgo extremo que se concede a un autor de la talla de **Sciascia** que siempre, hasta un mes antes de su muerte en 1989, cuando entregó este libro a su editor italiano, se obstinó en "sondear escrupulosamente en las posibilidades que quizá todavía le queden a la justicia".

- Leonardo Sciascia. ***El dia de l'òliba***. Barcelona: Empúries/Fundació Caixa de Barcelona, 1989.

"La primera obra realment important de Sciascia va ser *El dia de l'òliba* (1961). El protagonista de la narració és, sobretot, Sicília; un dels interessos principals és la denúncia de la màfia; i la manera de fer-ho és la més literària que s'ha trobat mai: la narració policíaca. El lector, doncs, hi trobarà assassinats —des de la primera pàgina—, una investigació intel·ligent i, al mig de tot plegat, interessos polítics inconfessables que compliquen les coses. Perquè Sicília —com ens adverteix el protagonista— és increïble, i la lògica no hi serveix de gaire res".

Il giallo a Internet

- **L'Anello Giallo**
  http://geocities.com/Athens/Atlantis/2362/index.htm

- **Foglio Giallo**
  http://www.geocities.com/Paris/4708/giallo.html

LECTURES RECOMANADES

- Giovanni Falcone. ***Mafia***. Barcelona: Ed. B, 1992.
- Giuseppe Fava. ***Mafia: historias a la sombra del Poder***. Tafalla: Txalaparta, 1997.
- Jacques Kermoal. ***La Mafia se sienta a la mesa: historias y recetas de la "Honorable Sociedad"***. Barcelona: Tusquets, 1998.
- Leonardo Sciascia. ***El caso Aldo Moro***. Bracelona: Destino, 1996.
- Tahar Ben Jelloun. ***L'àngel cec***. Barcelona: Ed. 62, 1993.

A la biblioteca també es pot consultar el número 18 de ***L'européen***: "Polar, un tour d'Europe des héros du roman noir", amb dos articles dedicats al "giallo":

- Gérard Lecas. "Le filocheur des bars milanais".
- Gérard Lecas. "Un avocat florentin au pays des faussaires".

biblioteques de l'Hospitalet
La Bòbila

BIBLIOTECA LA BÒBILA
Plaça de la Bòbila, 1
08906 L'HOSPITALET
Tel. 934 80 74 38
Fax 934 38 76 67
E-mail b.hospitalet.lb@diba.es

HORARI
Matins (excepte juliol i agost):
dimecres, dijous i dissabte
de 10 a 13,30 h
Tardes: de dilluns a divendres
de 16 a 20,30 h.

Ajuntament de L'Hospitalet

Ajuntament d'Esplugues
Baix Llobregat

Diputació de Barcelona
Àrea de Cultura
Servei de Biblioteques